

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการรับความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุต่อประเภทของความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิธีการและแนวทางที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หรือได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มดังนี้

ผู้วิจัยสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากจังหวัดในภาคกลางมา 5 จังหวัด จากแต่ละจังหวัดสุ่มอย่างง่ายโดยจับสลากอำเภอมาจังหวัดละ 2 อำเภอ และแต่ละอำเภอสุ่มตำบลมาอำเภอละ 1 ตำบล ดังนั้นใน 5 จังหวัดได้พื้นที่ศึกษา 10 ตำบล (จาก 10 อำเภอ) จากนั้นผู้วิจัยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มดังนี้

1) กลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละตำบลสุ่มอย่างง่ายผู้สูงอายุระหว่าง 60-80 ปี จำนวน 40 คน โดยให้จำนวนชายและหญิงใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้นใน 5 จังหวัด (10 ตำบล) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ 400 คน

2) กลุ่มผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน ในแต่ละตำบลเลือกเจาะจงกำนันผู้ใหญ่บ้านและสุ่มอย่างง่ายกรรมการชุมชน รวม 15 คน ดังนั้น 10 ตำบลได้กลุ่มตัวอย่าง 150 คน

3) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและอบต. ในแต่ละอำเภอเลือกเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหน่วยงานละ 2 คน 3 หน่วยงานได้ 6 คน และเลือกเจาะจงเจ้าหน้าที่ อบต. จากตำบลที่เป็นพื้นที่ศึกษา 6 คน รวม 1 อำเภอ ได้กลุ่มตัวอย่าง 12 คน ดังนั้น 10 อำเภอหรือ 10 ตำบลได้กลุ่มตัวอย่าง 120 คน

4) ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง 15 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุที่ได้จากการวิจัย

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับผู้สูงอายุคือแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ (กรณีผู้สูงอายุที่อ่านเขียนไม่คล่องผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์) เครื่องมือสำหรับผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน คือ แบบสอบถาม และเครื่องมือสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ อบต. คือ แบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยประสานขอความร่วมมือจากสำนักงานการศึกษาเอกชนโรงเรียนจังหวัดและอำเภอซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประสานงานกับตำบลเพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ ในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุในแต่ละตำบลผู้วิจัยได้ประสานแจกแบบสอบถามแก่ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ อบต. ไปด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

การจัดทำและเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดจากการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1, 2, และ 3 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จัดทำเป็นร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ จากนั้นได้จัดสัมมนา 1 วัน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จากนั้นนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) และกรรมการชุมชน และกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 60-80 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อ่านหนังสือออกและเขียนได้บ้าง แต่งงานแล้วและอยู่ด้วยกันกับคู่สมรส ยังประกอบอาชีพอยู่ โดยการทำไร่ ทำนา และทำสวน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,001-10,000 บาท รายได้มาจากการทำงานของตนเองปัจจุบันอาศัยอยู่กับบุตรและบุตรเป็นผู้ดูแล

1.2 ข้อมูลทั่วไปของกำนันผู้ใหญ่บ้านและกรรมการชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกรรมการชุมชน เป็นชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี และมีประสบการณ์การทำงานมาแล้ว 1-3 ปี

1.3 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและอบต. พบว่า ส่วนใหญ่บุคลากรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหญิงมากกว่าชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และมีประสบการณ์การทำงานมาแล้ว 7-10 ปี

2. สภาพการรับรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุในปัจจุบัน เป็นการรับรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุและการให้บริการความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้

2.1 การรับรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุซึ่งตอบโดยผู้สูงอายุ เป็นการสอบถามผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ ความรู้ข่าวสารที่ชอบรับชมเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพ ช่วงเวลาที่สะดวกคือ 6-7 โมงเช้า เกือบทุกบ้านมีโทรทัศน์เป็นของตนเอง ผู้สูงอายุมีโอกาสไปแหล่งความรู้บ้าง เช่น ไปเที่ยวชมรับความรู้จากพิพิธภัณฑ์ เคยไปฟังวิทยากรบรรยายให้ความรู้บ้าง เช่น เรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกับกลุ่มอาชีพในชุมชน ไม่เคยเข้ารับการศึกษานอกระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการสอนอ่านเขียนเพื่อการรู้หนังสือ

2.2 การให้บริการความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุที่จัดในท้องถิ่น เป็นการสอบถามผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) และกรรมการชุมชนที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่จัดให้มีการสอนอ่านเขียนในชุมชน โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นบางครั้ง มีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสามัญในชุมชน แต่ไม่ค่อยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการจัดฝึกอบรมวิชาชีพในชุมชน มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทำอาหารและขนม แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในชุมชน โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นครั้งคราว วิธีการเผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ด้วยการจัดประชุมหมู่บ้าน ข้อมูลข่าวสารที่ใช้เผยแพร่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา และมีการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุโดยตรง

3. ความต้องการของผู้สูงอายุและแนวทางที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการศึกษาความต้องการและแนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้หรือเรียนรู้ตลอดชีวิตจากตัวผู้สูงอายุเอง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนอ่านเขียนสำหรับผู้สูงอายุมีความจำเป็นมาก ควรจัดกิจกรรมนี้ที่ศาลาวัดในวันเสาร์หรืออาทิตย์วันใดวันหนึ่ง ผู้สูงอายุมีความเห็นว่าการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญเทียบระดับชั้นต่างๆ มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนของ กศน. ควรจัดที่ศาลาวัด โดยจัดในตอนเย็นของวันธรรมดาเป็นบางวัน ควรจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น วิชาชีพที่สนใจ ได้แก่ การทำอาหารเสริมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ด้านข้อมูลข่าวสารควรให้ความรู้ใน

เรื่องที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุโดยตรง การถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารให้ผู้สูงอายุควรผ่านทางโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ วิทยุ ผู้สูงอายุชอบฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ในเวลาค่ำถึง 6 โมงเช้า และ 5 โมงเย็นถึง 1 ทุ่ม แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อใช้สำหรับฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ และจัดการความรู้ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

4. แนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นข้อมูลจากผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน และข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ อบต.

4.1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ (ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน) ผลการวิจัย พบว่า การให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุมีความจำเป็นมาก และมีความจำเป็นมากที่ต้องสอนให้ผู้สูงอายุรู้หนังสือ ควรจัดกิจกรรมในชุมชนที่ศาลาวัด ควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียนมากขึ้น โดยจัดที่โรงเรียนในชุมชน ควรจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น โดยเฉพาะการทำปุ๋ยใช้เองโดยไม่พึ่งปุ๋ยเคมี ประเภทความรู้ที่จัด ควรเป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงด้วยวิธีการฝึกอบรม จัดที่ศาลาประชาคม ควรเผยแพร่ความรู้ทางโทรทัศน์ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน วิธีการทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง ควรมีแผนพัฒนาผู้สูงอายุตำบลและหมู่บ้านเป็นรายปี โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้รับผิดชอบดูแลกิจกรรมระดับหมู่บ้านและตำบล กรรมการชมรมผู้สูงอายุควรมาจากผู้แทนผู้สูงอายุ ส่วนงบประมาณควรมาจาก อบต.

4.2 แนวทางที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ อบต.) ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารมาก การจัดกิจกรรมในชุมชนควรจัดที่ศาลาวัด ควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียนมากขึ้น การจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุควรจัดให้มาก โดยจัดอบรมการทำปุ๋ยใช้เองโดยไม่พึ่งปุ๋ยเคมี ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุควรเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพ โดยใช้การศึกษาดูงานของจริง ควรเผยแพร่ความรู้ทางโทรทัศน์ แหล่งเรียนรู้ที่ใช้เผยแพร่ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วิธีการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง คือจัดให้มีชมรมผู้สูงอายุขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน ให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดูแลกิจกรรมระดับตำบลและหมู่บ้าน กรรมการชมรมผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านควรมาจากผู้แทนผู้สูงอายุ และงบประมาณที่ใช้ส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ ควรมาจาก อบต.

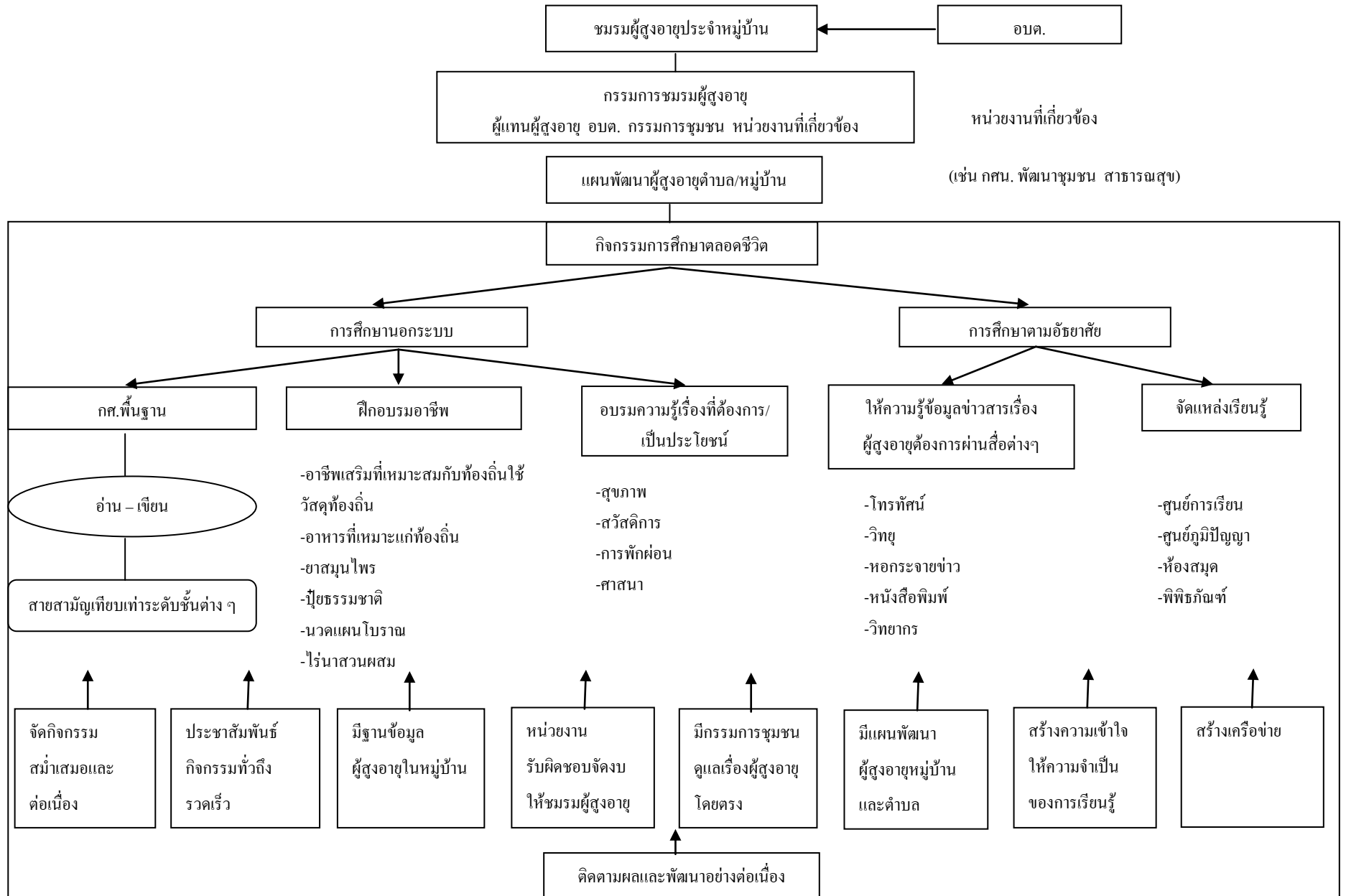
นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ อบต. ยังได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ โดยเห็นว่าควรจัดมุมส่งเสริมการอ่านสำหรับผู้สูงอายุ จัดศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนในท้องถิ่น และจัดศูนย์อบรมผู้สูงอายุให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน จัดตั้งอาสาสมัครขึ้นในแต่ละชุมชนให้ดูแลรับผิดชอบงานของผู้สูงอายุ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนดูแลผู้สูงอายุ ควรแนะนำสิ่งที่ดีที่ไม่เคยมีการปฏิบัติมาแนะนำแก่ผู้สูงอายุ การจัด

กิจกรรมควรให้ผู้สูงอายุประทับใจและสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะทำให้การรับทราบข่าวสารเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

5. แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ

ผลจากการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทุกข้อคือ ข้อ 2, 3 และ 4 มาสังเคราะห์จัดทำเป็นร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ แล้วนำร่างแนวทางฯ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน หลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับร่างแนวทางฯ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ ดังนี้

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งปรับปรุงล่าสุดตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ 15 ท่านแล้ว มีรายละเอียดโดยสรุปจากแผนภูมิดังนี้

1. ควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน (ในช่วงแรกอาจเป็นระดับตำบลแล้วค่อยๆ ต่อมาในแต่ละหมู่บ้าน)
2. หน่วยงานหลักที่ควรรับผิดชอบดูแลชมรมผู้สูงอายุ (เช่น การสนับสนุนทุน (วัสดุอุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ประสานงาน ฯลฯ) ควรจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และมีเจ้าหน้าที่ของ อบต. 1 คน เป็นผู้ดูแลชมรมผู้สูงอายุ นอกจากนั้น มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้การสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน พัฒนาชุมชน สาธารณสุข เกษตรและอื่นๆ รวมทั้งภาคเอกชนเช่น องค์กร มูลนิธิ สถานประกอบการกลุ่มต่างๆ เป็นต้น
3. มีการจัดตั้งคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ประจำตำบลและประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ผู้แทนผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ผู้แทนกรรมการชุมชน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งกลุ่มต่างๆ และมีตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่ของ อบต. ซึ่งอาจจะทำหน้าที่เป็นเลขานุการ
4. คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุจะทำหน้าที่ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของชมรม ช่วยรณรงค์หาทุน ช่วยให้การดำเนินงาน ดำเนินงาน ติดตามผลและให้ข้อเสนอแนะ
5. มีการจัดทำแผนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุประจำตำบลและประจำหมู่บ้านเป็นแผนรายปี เพื่อให้เป็นกรอบในการดำเนินงานและยื่นของบประมาณสนับสนุนจาก อบต.
6. การดำเนินงานจะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เป็นหลักในที่นี้คือ อบต. มาเป็นเจ้าหน้าที่ประจำและประสานงานจัดกิจกรรม โดยขออาสาสมัครในหมู่บ้านหมุนเวียนกันมาช่วย ซึ่งผู้สูงอายุอาจจะมาเป็นอาสาสมัครด้วย
7. กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตที่จัดบริการประกอบด้วยกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

7.1 กิจกรรมการศึกษานอกระบบประกอบด้วยกิจกรรมหลักๆ ต่อไปนี้

7.1.1 การศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน ซึ่งจัดกิจกรรมต่อไปนี้คือ

- การสอนอ่าน-เขียนสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือหรือลืมนักเรียน
- การศึกษานอกระบบเทียบเท่าระดับประถม มัธยมต้น และมัธยมปลาย

7.1.2 การฝึกอบรมอาชีพตามความต้องการของผู้สูงอายุ ได้แก่

- อาชีพเสริมทักษะแก่ท้องถิ่นและใช้วัสดุท้องถิ่น - อาหารที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
- การทำยาสมุนไพร - ปุ๋ยธรรมชาติ - นวดแผนโบราณ
- ไร่นาสวนผสม เป็นต้น

7.1.3 การอบรมให้ความรู้ในเรื่องที่ผู้สูงอายุต้องการและเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุได้แก่

- เรื่องสุขภาพ - สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ - การพักผ่อนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ
- ศาสนา เป็นต้น

7.2 กิจกรรมศึกษาตามอัธยาศัย กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่ควรจัดแก่ผู้สูงอายุได้แก่กิจกรรมต่อไปนี้

7.2.1 จัดเผยแพร่ความรู้ในหัวข้อที่ผู้สูงอายุต้องการและหัวข้อที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุเป็นต้น การดูแลสุขภาพ สวัสดิการจากรัฐ การป้องกันโรค การพักผ่อน การออกกำลังกาย อาหารเพื่อสุขภาพ ฯลฯ โดยเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ผ่านสื่อต่างๆ ที่ผู้สูงอายุชอบเรียงลำดับดังนี้คือ โทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายข่าว สื่อบุคคล และหนังสือพิมพ์

7.2.2 จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องเสนอให้มีในชุมชนจากการวิจัยนี้ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์

กรรมการผู้สูงอายุในแต่ละตำบล/หมู่บ้านอาจจะพิจารณาถึงความเป็นไปได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ประเภทใดที่จะเป็นไปได้มากที่สุดที่ชุมชนของเขา

เมื่อจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ประเภทได้แล้ว กิจกรรมที่เสนอมาข้างต้นทั้งหมดทั้งกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ก็จะนำมาจัดในแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าว พร้อมทั้งมีแผนมีตารางการจัดกิจกรรมที่จะประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุได้รู้และมาเข้าร่วมกิจกรรม

8. ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตประสบผลสำเร็จ ผลจากการวิจัยเสนอปัจจัยต่อไปนี้เป็นคือ 1) การมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงและจัดงบประมาณสนับสนุน 2) มีกรรมการดูแลเรื่องผู้สูงอายุโดยตรง 3) มีแผนพัฒนาผู้สูงอายุในหมู่บ้าน 4) สร้างความเข้าใจให้เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ 5) มีฐานข้อมูลผู้สูงอายุในหมู่บ้าน 6) จัดกิจกรรมสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 7) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ผู้สูงอายุรู้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว 8) สร้างเครือข่ายกับชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นๆ

9. ในการจัดกิจกรรมต้องมีการติดตามผล ประชาสัมพันธ์ผลที่เกิดขึ้นและนำผลจากการติดตามประเมินมาพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในภาคกลาง มีดังต่อไปนี้

1. สภาพการรับความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุในปัจจุบัน

1.1 การรับความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุรับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่มิโทรทัศน์ดูเป็นของตนเองเกือบทุกบ้าน ส่วนมากผู้สูงอายุจะมีเวลาว่าง การดูโทรทัศน์จึงเป็นการรับข้อมูลข่าวสารที่สะดวกมากกว่าใช้สื่ออื่น ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2551) ที่ศึกษาแนวทางการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ต่อสังคม พบว่า กิจกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน คือ การฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ ในด้านความรู้ที่ผู้สูงอายุรับชมรับฟังมากที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเป็นความต้องการนำความรู้มาใช้ดูแลตนเอง จากการศึกษาของ วัทธี จันทร์โอกุล (2550) ที่ศึกษาความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองในสังคมแห่งการเรียนรู้ พบว่า ความต้องการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรก ได้แก่ การดูแลสุขภาพ ธรรมชาติในศาสนาที่นับถือ และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวได้อย่างมีความสุข ส่วนเวลาที่สะดวกในการรับความรู้ คือ ตี 5-6 โมงเช้า และ 6-7 โมงเช้า เป็นเพราะผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ การพักผ่อนนอนหลับจะน้อยลง ทำให้นอนไม่ค่อยหลับ ประกอบกับเป็นวัยที่ต้องการพักผ่อน มีเวลาว่างมาก ช่วงเช้าไม่มีกิจกรรมใดให้ทำ จึงมีเวลาดูโทรทัศน์หรือฟังวิทยุได้ จากการศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2541) ที่ศึกษาการจัดตั้งศูนย์บริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มิเวลาว่างตลอดวัน คิดเป็นร้อยละ 38.60 เวลาที่ว่างมักจะเป็นช่วงบ่าย ๆ ร้อยละ 75.50 ซึ่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุย่อมมีความแตกต่างกันไปบ้าง ขึ้นอยู่กับความพร้อม ความสะดวกและเวลาของแต่ละคนและยังสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548) ที่ศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุ พบว่า ช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุสะดวกในการรับชมรายการโทรทัศน์หรือรับฟังรายการวิทยุมากที่สุด คือ เวลา 1 ทุ่ม ถึง 3 ทุ่ม และตี 5 ถึง 7 โมงเช้า

นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้สูงอายุไปหาความรู้จากพิพิธภัณฑ์บ้างและเคยไปรับฟังวิทยากรบรรยายให้ความรู้บ้าง ซึ่งส่วนมากเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุโดยตรง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุต้องการรับรู้นำมาดูแลตนเอง ใช้ป้องกันความเสื่อมถอยของร่างกายที่อาจเกิดขึ้น เช่น การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะครบทั้ง 5 หมู่ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การพักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอการทำอารมณ์ให้ร่าเริงแจ่มใสไม่ซึมเศร้า และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับหมู่คณะในบางครั้ง เป็นต้น ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีบั้นปลายชีวิตที่ยืนยาวได้ ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน มีความสุขตามอัตภาพตามวัย ซึ่งสอดคล้องกับ สดใส ศรีสะอาด (2540) ที่ศึกษาปัจจัยที่

มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้และการรับรู้ของผู้สูงอายุ ได้แก่ ค่านิยมทัศนคติ การรับรู้ความสามารถของตน การรับรู้ประโยชน์และการรับรู้อุปสรรคเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ โดยปัจจัยที่ชักนำให้ผู้สูงอายุปฏิบัติ คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ และการให้คำแนะนำสนับสนุนจากบุคคลอื่น

การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพในชุมชน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วม อาจเป็นเพราะการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นต้องมีการชักนำจากเพื่อนหรือคนที่รู้จัก และเป็นความต้องการและตั้งใจจริงที่จะเข้าร่วมซึ่งผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น อาจไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น ๆ หรือกิจกรรมที่จัดนั้นไม่ตรงกับความต้องการของตนเอง หรือผู้สูงอายุอาจมีปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่ง ภิรมย์ เจริญผล (2553) ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านร่างกายและจิตใจ พบว่า ด้านร่างกายพบผู้สูงอายุมีอาการของโรคต่าง ๆ ที่ปรากฏในวัยของผู้สูงอายุ ส่วนด้านจิตใจพบผู้สูงอายุมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับความเจ็บป่วย มีอาการซึมเศร้า และเมื่อผู้สูงอายุนำหลักพุทธธรรมมาใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุยอมรับสภาพความจริงของสังขารมากขึ้น มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม จึงปลงตกและปล่อยวาง ปัญหาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุปฏิบัติโดยใช้หลักธรรม การบำเพ็ญทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา ซึ่งเป็นวิธีการหาความสุขที่อยู่ใกล้ตัวและปฏิบัติได้ง่ายและสะดวก ส่วนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการศึกษามาก่อน และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านเขียนเพื่อการเรียนรู้หนังสือ อาจเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องเรียนรู้เพราะมีอายุมากแล้ว อ่านออกเขียนได้แล้ว เพียงพอต่อการดำรงชีพได้แล้ว หรือมีความรู้มากเพียงพอแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเรียนอีก จากการศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2541) พบว่า การที่ผู้สูงอายุไม่ได้มีส่วนร่วมงานหรือการรับบริการจากศูนย์บริการทางสังคม เป็นเพราะผู้สูงอายุไม่มีเวลา มีปัญหาทางสุขภาพ ต้องทำงาน ไม่ได้รับข้อมูล และเห็นว่าไม่มีประโยชน์ ดังนั้น การจัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานจึงไม่ได้รับความสนใจจากผู้สูงอายุที่ผ่านการศึกษาระดับพื้นฐานมาแล้วหรือผู้ที่มีความพร้อมทางด้านการงานอาชีพ มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว ไม่เดือดร้อนและไม่จำเป็นต้องทำงานเลี้ยงชีพอีกต่อไป

1.2 การให้บริการความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุ พบว่า จำนวน ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการชุมชนส่วนใหญ่ระบุว่ามีการจัดให้มีการสอนอ่านเขียนในชุมชน โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดสอนอ่านเขียนที่จัดให้กับผู้สูงอายุนั้นไม่ตรงกับความต้องการ และเห็นว่าไม่มีความจำเป็น ผู้สูงอายุจึงไม่ต้องการจะเรียนรู้เนื่องจากนี้ชุมชนยังจัดให้มีการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญแต่ไม่ค่อยมีผู้สูงอายุให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุดังเหตุผลที่กล่าวแล้วข้างต้น การไม่เข้าร่วมการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ผู้สูงอายุอาจเห็นว่ากิจกรรมอื่นที่เป็นประโยชน์มากกว่า เช่น การเข้าอบรมวิชาชีพต่างๆ การพบปะเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน สนใจทำงานที่ตนเองชอบ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับ

วันที ขำเพ็ญ (2540) ที่กล่าวถึงสาเหตุที่ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมว่า ส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างเป็นทางการ และบางส่วนเกิดจากสภาวะสุขภาพที่ตนคิดว่าไม่อำนวยต่อการทำกิจกรรมนอกบ้าน และคิดว่าเมื่อมีอายุมากขึ้นควรยุติบทบาททางสังคมให้น้อยลง

นอกจากนี้ มีการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพในชุมชนและมีผู้สูงอายุสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทำอาหารและขนมมาก อาจเป็นเพราะการทำอาหารและขนมสามารถนำมาใช้ประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้ ซึ่งศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534) ได้กล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุไว้ 3 ประการ คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางสังคม และความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งความต้องการทางเศรษฐกิจผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่คิดจะเป็นผู้คอยรับความช่วยเหลือจากครอบครัวและผู้อื่นเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงมีความต้องการที่จะเป็นผู้มีบทบาท คือ ต้องการมีงานทำ และมีรายได้เพื่อช่วยเหลือตนเอง จากการศึกษาของ เบียร์เรน (Birren : 1997) ที่ได้อธิบายความต้องการทางการศึกษาของผู้สูงอายุว่า ความต้องการความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เป็นความคาดหวังหรือความปรารถนาที่จะได้รับความรู้มายกระดับตนเองให้สูงขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความสุข เป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ไม่เคยรู้เพื่อที่จะได้รู้โดยมิได้คาดหวังว่าจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการงานและอาชีพได้หรือไม่ก็ตาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อาจเป็นเพราะแหล่งเรียนรู้เป็นที่รวมความรู้ภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้อย่างสะดวก การจัดแหล่งเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุด จากแนวโน้มของผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงมากขึ้นทุกปี กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้การสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้สูงอายุ และเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้จัดศูนย์การเรียนรู้ขึ้นในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2541) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมงานหรือการรับบริการจากศูนย์บริการทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 23.10 โดยให้เหตุผลว่า การมาใช้บริการเพราะตามเพื่อนหรือผู้นำ มีโอกาสได้พบปะสังสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ และยังได้รับความรู้ด้วย นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังได้มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในชุมชน โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นบางครั้ง เพราะการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง บางเรื่องอาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ จึงทำให้ผู้สูงอายุบางคนไม่ได้เข้าร่วม ส่วนผู้ที่เข้าร่วมจะเป็นผู้ที่สนใจที่จะเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง การที่มีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นบางครั้งนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับกิจกรรมที่จัด อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมมักจะเป็นผู้มีความรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ชอบชวนหาความรู้อยู่เสมอ และยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ดังเช่น วอคเกอร์ และคณะ (Walker, Sechrist and Pender : 1989) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์และแบบแผนของวิถีชีวิตส่งเสริมสุขภาพของวัยสูงอายุ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้มี

ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยระดับการศึกษามีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม และจากการศึกษาของกอบกิจ ดันท์เจริญรัตน์ (2536) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรทางสุขภาพเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้เรียนที่ผ่านการฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าผู้เรียนที่ไม่ได้เข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ผู้นำชุมชนระบุว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการประชุมหมู่บ้าน ข้อมูลที่เผยแพร่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา และมีการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุโดยตรง โดยการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ การเผยแพร่ความรู้ที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นการจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมได้มาก เพราะเป็นสิ่งที่ตรงกับความสนใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์แก่ตนเองได้ โดยเฉพาะการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่รู้จักและยอมรับของสังคม ก็ยิ่งทำให้กิจกรรมที่จัดนั้นได้รับความสนใจมากขึ้น ซึ่งกรณีการ เสมมณี (2545) ได้กล่าวถึงพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุไว้ว่าผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อมีความต้องการหรือสนใจ และสิ่งที่เรียนสามารถตอบสนองความต้องการได้ การเรียนรู้ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและเรื่องที่สนใจ ประสบการณ์ของวิทยากรซึ่งเป็นที่มาของความรู้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับผู้สูงอายุต้องการ และยังคงสอดคล้องกับ สดใส ศรีสะอาด (2540) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้และการรับรู้ขึ้นอยู่กับค่านิยม ทักษะ การรับรู้ความสามารถของตน และการรับรู้ประโยชน์ การจะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงความน่าสนใจที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งอาจต้องสำรวจความต้องการก่อนดำเนินการ ก็จะช่วยให้การจัดกิจกรรมบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความต้องการและแนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรับความรู้หรือได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

(ข้อมูลจากผู้สูงอายุ) ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนอ่านเขียนสำหรับผู้สูงอายุมีความจำเป็นมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เป็นการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้มีความรู้ใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้พัฒนาตนเองได้ ไม่เป็นภาระของบุคคลอื่น ด้านสถานที่จัดกิจกรรมผู้สูงอายุเห็นว่า ควรจัดที่ศาลา วัด จัดในวันเสาร์หรืออาทิตย์ วันใดวันหนึ่ง อาจเป็นเพราะวันเสาร์และอาทิตย์เป็นวันหยุด มีลูกหลานอยู่บ้าน ผู้สูงอายุจึงมีเวลาออกจากบ้านไปทำธุระส่วนตัวได้อย่างสะดวก ส่วนกิจกรรมที่เห็นว่าควรจัดที่ศาลาวัดนั้น สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2551) ได้กล่าวถึงสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับจัดบริการความรู้ว่าควรเป็นศาลาประชาคมหรือสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และการรวบรวมความรู้ควรเป็นในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์

การสนับสนุนผู้สูงอายุให้เรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียนมากขึ้นนั้น ผู้สูงอายุไม่ค่อยสนใจศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนของ กศน. ควรจัดที่ศาลา วัด โดยจัดในตอนเย็นของวันธรรมดาเป็นบางวัน เพื่อให้ผู้สูงอายุที่สนใจเรียนได้มีโอกาสเรียนหลังจากปฏิบัติภารกิจประจำวันแล้ว การจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุควรจัดให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการ

ทำอาหารเสริมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และควรให้ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงจะทำให้ผู้สูงอายุสนใจ เพราะตรงกับความต้องการของตน นอกจากนี้ ผู้สูงอายุสามารถค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ ตำราต่าง ๆ หรือจากการพูดคุยกับผู้รู้ก็ได้ และยังคงค้นหาความรู้ได้จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งวัทธิ จันทรโอกุล (2550) ได้กล่าวถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายในอินเทอร์เน็ต โอกาสที่ผู้สูงอายุจะเข้าถึงความรู้เหล่านั้นได้ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ง่ายและสะดวกขึ้น

ควรถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ผู้สูงอายุได้รับรู้ผ่านทางสถานีโทรทัศน์เป็นประจำทุกสัปดาห์ เพราะการรับชมโทรทัศน์เป็นวิธีการรับความรู้ที่สะดวกและผู้สูงอายุจะรับได้ง่าย เพราะทุกบ้านมีโทรทัศน์ดูเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันการถ่ายทอดทางโทรทัศน์มีตลอด 24 ชั่วโมง แต่เวลาที่เหมาะสมในการรับชม เป็นช่วงเวลาตี 5 ถึง 6 โมงเช้า และ 5 โมงเย็น ถึง 1ทุ่ม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุว่างจากการงาน มีเวลาเป็นของตนเอง ทำให้การรับชมโทรทัศน์เป็นไปด้วยความสะดวก การจะถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุควรจัดให้บริการในช่วงนี้จะเหมาะสมที่สุด ซึ่งสุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548) ได้ศึกษาการรับรู้ข่าวสารและข้อมูลของผู้สูงอายุว่า ช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุสะดวกที่จะรับชมรายการโทรทัศน์และรับฟังรายการวิทยุมากที่สุด เป็นช่วงเวลา 1 ถึง 3 ทุ่ม รองลงมาเป็น ตี 5 ถึง 7 โมงเช้า และ 4 ทุ่ม ถึง เกือบเที่ยง สำหรับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อใช้สำหรับฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ และจัดความรู้ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นมาก ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีอายุยืนยาว เพราะการที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นที่มีอายุอยู่วัยเดียวกันทำให้เกิดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การที่มีวัยใกล้เคียงกันมักจะเข้าใจกันมากกว่าคนต่างวัย ซึ่งเพ็ญแข ประจันปัจฉิก (2546) ได้กล่าวถึงความต้องการทางด้านทักษะของผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้ คือ ทักษะการเข้าร่วมกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างงานอดิเรกต่างๆ ด้วยและภิรมย์ เจริญผล (2553) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุปฏิบัติโดยใช้หลักธรรม การคบหากัลยาณมิตร มีเมตตากรุณาต่อกัน มีการอดทนอดกลั้นและระงับความโกรธ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในหลายวิธีที่ผู้สูงอายุนำมาใช้ดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของตนเอง ขึ้นอยู่กับความรู้ประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละคน

3. แนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ข้อมูลจากผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน และจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ อบต.)

3.1 แนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ข้อมูลจากผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน) ผลการวิจัย พบว่า การได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุมีความจำเป็นมาก และจำเป็นต้องสอนให้ผู้สูงอายุได้รู้หนังสือมากขึ้น เพราะการรับข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกเพศทุกวัย สำหรับผู้สูงอายุการรับข้อมูลข่าวสารยังมีความจำเป็นมาก เพราะสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย

จิตใจ และสังคม ผู้สูงอายุยังคงจำเป็นต้องใช้หรือให้ตนเองอยู่ร่วมกับลูกหลานในครอบครัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมการจัดที่ศาลาวัด เพราะเป็นศูนย์กลางที่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปมาได้สะดวก ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เรียนต่อมากขึ้น โดยจัดที่โรงเรียนในชุมชน เพราะสะดวกและเป็นศูนย์กลางของชุมชน การที่ผู้สูงอายุอ่านออกเขียนได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุโดยตรง เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เช่น การอ่านฉลากยา อ่านข้อควรระวังอันตราย หรือข้อความเตือนภัยต่างๆ เป็นต้น ซึ่งหากผู้สูงอายุอ่านหนังสือไม่ได้ก็จะพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกในการดำรงชีพได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม การที่ผู้สูงอายุอ่านออกเขียนได้ก็ไม่ได้มีความจำเป็นต้องเรียนกับ กศน. แต่จะค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านหนังสือต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง หรือค้นหาความรู้ได้จากอินเทอร์เน็ต

การจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุ ควรจัดให้มากขึ้น โดยเฉพาะการทำนุ้ใช้เอง โดยไม่พึ่งพายุเคมี ประเภทความรู้ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ ควรเป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงด้วยวิธีการฝึกอบรม และการจัดที่ศาลาประชาคมที่การเดินทางไปมาสะดวก การจัดกิจกรรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุควรเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจหรือตรงกับความต้องการ กิจกรรมนั้นจะได้รับการตอบสนองมากขึ้น การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วเกิดประโยชน์โดยตรงแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548) พบว่า วิธีการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุ อาจทำได้หลายหน่วยงาน ผู้จัดจะเลือกใช้วิธีการใดก็ตาม ก็ควรเป็นวิธีที่ตรงกับความต้องการ วิธีที่ผู้สูงอายุชอบ มีความสะดวก สามารถทำได้ รับผิดชอบ และหาได้ในท้องถิ่น เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเต็มที่

การเผยแพร่ความรู้ให้ผู้สูงอายุ ควรผ่านทางโทรทัศน์ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และควรทำอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา การเผยแพร่ทางโทรทัศน์ เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารในภาพรวมที่ทุกคนสามารถรับชมได้ อาจเป็นความรู้ทั่วไปที่อยู่ในกระแสสังคมหรือเป็นที่ต้องการของสังคม ส่วนหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และเป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันอยู่ในชุมชน ซึ่งหอกระจายข่าวในชุมชนจะเข้าถึงทุกครอบครัว เช่น การแจ้งข่าวให้ชุมชนได้รับทราบเป็นข่าวประจำวัน การให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุควรมีแผนพัฒนาผู้สูงอายุของตำบลและหมู่บ้านเป็นรายปี โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบดูแลกิจกรรมระดับหมู่บ้านและตำบล เพราะ อบต. เป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน การติดต่อกับคนในชุมชนจึงเป็นไปอย่างสะดวก รวมทั้งการแจ้งข่าวสารข้อมูลต่างๆ ส่วนงบประมาณที่ใช้จัดกิจกรรมต่างๆ ก็ควรมาจาก อบต. เช่นกันเพราะรัฐไม่ได้จัดสรรงบประมาณให้กับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ซึ่งส่งผลให้สัดส่วนผู้รับบริการการศึกษาที่เป็นผู้สูงอายุมีจำนวนไม่มาก หาก อบต. จัดสรรงบประมาณที่ใช้จัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุโดยตรงแล้ว ก็จะช่วยพัฒนาผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.2 แนวทางส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ อบต. ผลการวิจัยพบว่า การได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุมีความจำเป็นมาก และการสอนผู้สูงอายุให้รู้หนังสือมีความจำเป็นมากเช่นกัน โดยให้จัดกิจกรรมที่ศาลาวัด เพราะศาลาวัดเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ของชุมชน โดยปกติผู้สูงอายุจะไปทำบุญที่วัดของชุมชน จึงสะดวกหากจะจัดกิจกรรมที่วัด การเรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียนก็ควรให้การสนับสนุนมาก เพราะเป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุได้มีความรู้ในการอ่านและเขียนได้อย่างแตกฉานมากขึ้น ซึ่งจะนำไปใช้อ่านหนังสือต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ เช่น อ่านหนังสือตำรา วารสาร และนวนิยาย เป็นต้น ได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ลดความเครียดได้ และยังใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุควรจัดให้มากขึ้น เช่น การทำปุ๋ยใช้เองโดยไม่พึ่งพาปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุที่ไม่ต้องสูดดมสารพิษที่เป็นโทษแก่ร่างกาย หากสะสมในร่างกายนาน ๆ หรือมากเกินไปร่างกายจะรับได้ก็จะเกิดการเจ็บป่วยไม่สบายขึ้นได้

การจัดความรู้และข้อมูลข่าวสารให้ผู้สูงอายุ ควรเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพ โดยใช้การศึกษาดูงานจากของจริงก็จะช่วยผู้สูงอายุได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สามารถสอบถามปัญหาข้อสงสัยจากวิทยากรได้โดยตรง และจดจำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาดูงาน การเผยแพร่ความรู้ควรเป็นทางโทรทัศน์เพราะโทรทัศน์จะเข้าถึงตัวถึงบ้านของผู้สูงอายุโดยตรงผู้สูงอายุสามารถเปิดรับชมได้ทันที นอกจากนี้ควรมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ใช้เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สูงอายุให้ได้รับความรู้โดยตรง วิธีการทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีชมรมผู้สูงอายุขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มผู้สูงอายุให้ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบปะสังสรรค์กันในแต่ละเดือน เพื่อสอบถามข่าวคราวสารทุกข์ระหว่างกัน ช่วยเหลือกันเมื่อคนใดคนหนึ่งต้องการความช่วยเหลือ โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบดูแลกิจกรรมเหล่านั้น ในระดับตำบลและหมู่บ้าน เพราะ อบต. มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชน เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือประชาชนในชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบ สามารถดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุได้ทันที อีกทั้งผู้สูงอายุบางคนเป็นกรรมการชุมชน ก็สามารถนำข้อมูลข่าวสารไปถ่ายทอดให้ผู้สูงอายุคนอื่นได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ส่วนงบประมาณที่ใช้ส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุควรมาจาก อบต. เพราะการบริหารจัดการภาครัฐได้กระจายสู่ชุมชน โดยมอบให้ อบต.เป็นผู้ดูแลช่วยเหลือประชาชนภายในชุมชนในแต่ละแห่ง ดังนั้นงบประมาณที่จัดให้กับผู้สูงอายุ ควรจัดตั้งไว้สำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะเพื่อจะได้นำมาจัดสรรให้กับกิจกรรมผู้สูงอายุต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดี

4. แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้งหมด รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้คือ

รูปแบบหรือแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย การจัดบริการ การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษานอกระบบ มีกิจกรรมหลัก ๆ ได้แก่ การสอนอ่าน เขียน การศึกษานอกระบบสายสามัญที่เทียบเท่าระดับชั้นต่าง ๆ การฝึกอบรมวิชาชีพ การจัดกิจกรรม ให้ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องการ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย การใช้ความรู้ข่าวสารผ่านสื่อ ต่างๆ และการจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนประเภทต่าง ๆ โดยในแหล่งเรียนรู้จะมีกิจกรรมการศึกษา ประเภทต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นในรูปแบบหรือแนวทางยังเสนอปัจจัยที่จะช่วยให้การ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ ปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วย การจัดกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ สม่่าเสมอการมีฐานข้อมูลผู้สูงอายุประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุรู้อย่างทั่วถึง การมีหน่วยงานรับผิดชอบ จัดสรรงบประมาณให้มีกรรมการชุมชนดูแลเรื่องผู้สูงอายุโดยตรงมีชมรมผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้าน/ตำบล มีแผนพัฒนาผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน/ตำบล และมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุเห็นประโยชน์ของการ เรียนรู้

อนึ่งการบริหารจัดการกิจกรรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านนั้นดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมี อบต. เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบ และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายช่วยสนับสนุน

ผลจากการวิจัยนี้ในส่วนของการวิเคราะห์การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุนั้นสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของสุมาลี สังข์ศรี (2548) ซึ่งศึกษาการรับข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุทั่วประเทศและ แนวทางการจัดบริการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุยังมีความ จำเป็นต้องได้รับข้อมูลข่าวสารอยู่ เนื้อหาความรู้และข่าวสารที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุดคือเรื่องเกี่ยวกับ สุขภาพกาย สุขภาพจิต สังคม ตามลำดับ สื่อที่ผู้สูงอายุได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารมากที่สุดคือ โทรทัศน์ รองลงมาคือ วิทยุและสิ่งพิมพ์ สำหรับการจัดการกิจกรรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุนั้นสื่อบุคคล เหมาะสมที่สุดเพราะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ ได้ตอบและซักถามได้

นอกจากนั้นในเรื่องเนื้อหาความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องการยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวาทินัย จันทรโอกุล (2550) ซึ่งศึกษาความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองในยุคสังคม แห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่าความต้องการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรกคือ การดูแลสุขภาพ ธรรมชาติในศาสนาที่นับถือและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุจากกลุ่ม ตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 รูปแบบ/แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนั้น ควรต้องมีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในลักษณะจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน โดยมี อบต. เป็นหน่วยงานหลักสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ นอกจากนั้นควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งชุมชนร่วมกันสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุควรบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการมีการจัดทำแผนการพัฒนาผู้สูงอายุเป็นรายปีมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีการติดตามผลเพื่อนำมาพัฒนา

สำหรับกิจกรรมการศึกษาที่จัดแก่ผู้สูงอายุควรจัดตั้งศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยกรรมการควรประสานกับหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนและทำกิจกรรม การศึกษานอกระบบที่ควรจัดแก่ผู้สูงอายุประกอบด้วย การสอนอ่านเขียน การศึกษานอกระบบสายสามัญเทียบระดับต่าง ๆ การฝึกอบรมอาชีพและการอบรมให้ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องการหรือเป็นประโยชน์ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยประกอบด้วย การเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุผ่านสื่อต่างๆ และการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ในหมู่บ้าน/ตำบล นอกจากนั้นผลการวิจัยยังเสนอปัจจัยที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแนวทาง/รูปแบบที่ได้จากการวิจัยนี้ไปดำเนินการในหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ โดยควรพิจารณาถึงปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จด้วย

อนึ่งถึงแม้การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการเฉพาะในภาคกลางแต่ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุในภาคอื่นๆ ได้ด้วย

1.2 ข้อเสนอในรายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละประเภท มีดังนี้

1.1.1 การรับความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน โดยเฉพาะผู้สูงอายุควรต้องได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้นำความรู้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข สำหรับผู้สูงอายุที่อ่านเขียนไม่ได้ หรือที่อ่านเขียนไม่คล่อง จำเป็นต้องสนับสนุนให้รู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้และเข้าใจความหมายของประโยคหรือคำที่อ่าน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัย การให้บริการความรู้ควรจัดขึ้นภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปมาได้สะดวก เช่น ศาลาวัด โรงเรียนในชุมชน ศาลาประจำหมู่บ้าน หรือบ้านกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนผู้ที่อ่านเขียนได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งจำเป็นมาก

เช่นกัน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สามารถนำไปถ่ายทอดแก่ลูกหลานได้ เป็นผู้ที่ทรงคุณค่า มีทั้งภูมิรู้และภูมิธรรม ไม่เป็นผู้ที่ล้าสมัย ปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัยได้อย่างกลมกลืน และยังสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างคนในครอบครัว และบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข

1.1.2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาให้ผู้สูงอายุได้เรียนต่อที่สถานศึกษาโรงเรียนสายสามัญ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีความรู้สำหรับใช้อ่านเขียนหนังสือ ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ รอบตัวที่อยู่ทุกหนทุกแห่งได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะสื่อที่ได้จากการอ่าน จำเป็นต้องรู้หนังสือก่อนจึงจะรู้ได้ สำนักงาน กศน. ซึ่งรับผิดชอบจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้ที่ด้อยโอกาส ขาดโอกาสหรือพลาดโอกาสทางการศึกษามาแล้ว ได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และนำความรู้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ผู้รับผิดชอบควรสำรวจความต้องการเรียนของผู้สูงอายุ จัดเตรียมการเรียนการสอน และสถานที่ให้พร้อม โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางของผู้สูงอายุเป็นหลัก เพราะผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางกายที่เสื่อมถอยลง ร่างกายไม่แข็งแรง จึงต้องอำนวยความสะดวกให้มากการจัดการเรียนก็ควรคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้สูงอายุและความเป็นผู้อาวุโส ผู้สอนต้องมีความรู้เกี่ยวกับการสอนผู้ใหญ่จึงจะสามารถเข้าใจและถ่ายทอดความรู้ได้ตรงกับความต้องการ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้รับผลอย่างเต็มที่

1.1.3 การจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้สูงอายุ หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ จะต้องเตรียมการไว้เป็นการล่วงหน้า ตั้งแต่การสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกอบรมเตรียมทำแผนงบประมาณค่าใช้จ่าย จัดหลักสูตรฝึกอบรม จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ จัดวิทยากรและสถานที่ที่ใช้ศึกษาดูงาน เป็นต้น โดยคำนึงถึงการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น การทำยาสมุนไพร การทำอาหารคาวหวาน และการทำไร่นาสวนผสม เป็นต้น อาชีพเหล่านี้เป็นช่องทางเพิ่มรายได้แก่ผู้สูงอายุและช่วยเหลือครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง ส่วนประเภทความรู้และข้อมูลข่าวสารที่ควรจัดให้แก่ผู้สูงอายุ จะต้องเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรง ซึ่งผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีตามความต้องการ ทั้งการดูแลสุขภาพตนเอง การออกกำลังกายหรืออาชีพต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้

1.1.4 การเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สูงอายุ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการวางแผนทางการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เลือกรับความรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้จริง เป็นวิธีที่ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเองได้ทันที การศึกษาดูงานจากของจริงทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน หากมีข้อสงสัยสามารถสอบถามปัญหาจากวิทยากรได้โดยตรง นอกจากนี้การเผยแพร่ความรู้ในชุมชนอาจมา

จากสื่อวิทยุชุมชน หรือสื่อพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ง่าย หากเป็นการเผยแพร่ความรู้ทั่วไปในภาพรวม ควรเผยแพร่ทางโทรทัศน์เพราะเป็นที่นิยมของผู้สูงอายุอย่างมาก และสะดวกที่ผู้สูงอายุจะรับชมที่บ้านได้พร้อมกับครอบครัว เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้อีกทางหนึ่งด้วย

1.1.5 การจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผลจากการวิจัยเสนอให้มีการจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในลักษณะต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องสมุด หรือพิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสถานที่ที่จัดกิจกรรมหรือเป็นที่พบปะของผู้สูงอายุและคนในชุมชน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่ควรจัดให้มีไว้ประจำทุกชุมชน ผู้สูงอายุจะได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพของตนเองและคนในชุมชน เป็นสถานที่รวมกลุ่มใช้พบปะสังสรรค์ หรือจัดเป็นที่ตั้งของชมรมผู้สูงอายุในชุมชน แหล่งเรียนรู้ที่จัดขึ้นในชุมชน ควรเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริงชุมชนอาจพิจารณาความพร้อมว่าควรจัดแหล่งเรียนรู้ประเภทใดได้ ภายในแหล่งเรียนรู้ควรมีมุมหนังสือคล้ายห้องสมุด มีห้องทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสถานที่ฝึกอาชีพของชุมชน หรือเป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ของชุมชน เป็นแหล่งกระจายสินค้าที่ชุมชนผลิตขึ้น และควรจัดหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านหรือเป็นแหล่งกระจายข่าวให้ผู้สูงอายุได้รับรับทราบข้อมูลข่าวสารของชุมชนได้ทุกวันและเป็นไปตลอดเวลา การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ควรมีระบบและได้มาตรฐานถูกต้องตามหลักเกณฑ์ เพื่อป้องกันการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ในทางที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวของใคร่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ควรนำรูปแบบ/แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการวิจัยนี้ไปทดลองจัดและศึกษาผลที่เกิดขึ้น

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุให้ได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับนำมาใช้ดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับวัย

2.3 ศึกษาความต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตามความพร้อมและความต้องการของแต่ละบุคคล

2.4 ศึกษาการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้สูงอายุที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นไปอย่างยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้

2.5 ศึกษาพฤติกรรม การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้วยการเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ นำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองอย่างสร้างสรรค์